

Изъ находкитѣ ми въ светогорскитѣ манастири Хилиндарѣ и Зографѣ.

Съобщава С. Аргировъ.

Прѣзъ лѣтото на 1900 г. ми падна случай да посѣтя Света Гора. Поради малкото врѣме, съ което разполагахъ, азъ можахъ да се отбия и прѣстоя по нѣколко дена само въ манастиритѣ Хилиндарѣ и Зографѣ, дѣто ме теглѣха тѣхнитѣ отдавна прочути славянски книгохранилища, па и въ тѣхъ да се занимава токо съ тѣзи паметници отъ българската книжнина, за които съ право можахъ да прѣдполагамъ, че не сж интересували многобройнитѣ по-ранни чужди пѣтувачи и сж избѣгали отъ тѣхното внимание. Тукъ искамъ да съобща за нѣкои отъ находкитѣ ми въ споменатитѣ манастири.

I.

Въ Зографския манастиръ се намира единъ рѣкописъ съ № на гърба 701, интересенъ за насъ поради една българска историйка и друга една повѣсть, които се намиратъ въ него и за които ще говоря по-долу. Рѣкописа не намѣрихъ записанъ нито въ най-новия тогава каталогъ на рѣкописитѣ, нито въ по-стария запазенъ още. Изглежда, че всѣки новъ библиотекаръ е прѣуреждалъ библиотеката по свое разбиране, та е ставало нужда да се промѣнятъ нумерата на книгитѣ и да се правятъ нови каталози, а книгитѣ заети случайно отъ братята сж оставали незаписани въ новия каталогъ и съ своитѣ стари нумера. Тѣй може да ся обясни и обстоятелството, че сжщиятъ този рѣкописъ епископъ Порфирій Успенски споменува въ описанието на едно отъ своитѣ пѣтувания по Света Гора подъ № 47.¹⁾ Рѣкописътъ брои 61 листа, писанъ

¹⁾ Второе путешествие по святой горѣ Афонской Архимандрита, нинѣ Епископа, Порфирія Успенскаго въ годы 1858, 1859 и 1861, и описаніе скитовъ Афонскихъ. Москва, 1880. На стр. 161 рѣкописътъ се споменува подъ слѣдното заглавие: Сказаніе

е съ много красивъ полууставъ, подобенъ на печатъ, на проста, но дебеличка хартия.

На гърба на първия бѣлъ листъ на ркп. намираме слѣдната бѣлѣжка съ моливъ, разбира се не отъ сжщата рѣка, която е писала и ркп.:

Сказаніе о свѣтѣй Аѳонстѣй горѣ списано преподобнымъ Стефаномъ Святгорскимъ вскорѣ по взятіи Царяграда турками, а изъ какихъ рукописѣй списано, — объ этомъ ничего не сказано, — по этому нѣкоторыя истинны, какъ неимѣющія никакого основанія, подлежатъ сомнѣнію. Потомъ сія рукопись была напечатана въ Иверскомъ монастырѣ, Новгородской губерніи 1659 года. Настоящая же рукопись была написана изъ печатной книги 1785 г. монахомъ Іаковомъ, безмолствующимъ при келліи Св. Апостолъ.

Для общаго свѣдѣнія сдѣлаъ сію замѣтку священноинокъ Георгій Зографскій.

1876 г. Септ. 22 дня.

Тази късна бѣлѣжка е съставена споредъ всичко по данни, взети отъ първата статія на ркп, която по-надолу ще приведемъ, и отъ друга една приписка, която се намира на л. 31° и която гласи така:

Кни́га глаго́лемѧ Рѧй мы́сленный. Пеу́хѧна к' монастырѣ иверскомъ, нже ко о́стровѣ стѧго ѳ́зера при пѧтѧ Кладѧн, к' предѣлахъ Новѧ грѧда, к' лѣто 7167 (7167 = 1659 г.) мѧа октѧмвриѧ въ кн день. Стѧ кни́га глаго́лемѧ Рѧй мы́сленный обрѣѧѣтъ са нынѣ во стѧй горѣ аѳѧнстѧй, к' монастырѣ Зографѣ, въ еѧи́номъ переплѣтъ съ кни́гою Дѧѧнтрою, пеу́хѧнною к' монастырѣ Кѧтейскомъ, въ лѣто 7164 (= 1654).

Сѧн по́късти ѱ стѧй горѣ аѳѧнстѧй спѧсѧны ѱ кни́ги глаго́лемѧ Рѧй мы́сленный, о нем же кыше писѧхомъ. Писѧхъ монахъ Іѧковъ при церккѧ стѧхъ Апѧл, к' предѣлахъ мѧтра Зографѧ,

о Свѣтѣй горѣ Аѳонстѣй, и како бытъ жребіѧ Богородицы, и чего ради наречѧся святѧя гора и садъ еѧ, и поѧѣтъ о божественныхъ иконахъ и о чудесѧхъ, и о обитѣлѧхъ и о зданіѧ ихъ, и о приключѧемѧ въ послѣднихъ въ той же Аѳонстѣй горѣ на святыхъ и богоносныхъ отецъ отъ мерзкихъ лѧтѧновъ разореніѧ. Списано преподобнымъ Стефаномъ святгорцемъ. — Рукопись 1785 года.

Въ этой рукописи читается исторія вкратцѣ о Болгаро-словенскомъ народѣ. — Начало: Болгарскій народъ изыде древле отъ Чернаго моря, отъ рѣки Волги изъ великіѧ Скандинавіѧ . . .

Срв. за този ркп. и В. Златарски. Исторія во кратцѣ о болгарскомъ народѣ славенскомъ сочинѧся и списѧся въ лѣто 1792 Спиридономъ Пѧеросхимонахамъ. Софіѧ, 1900, стр. XII—XIII.

повелѣніемъ тоѣжъ обителѣ Всепреподобнѣишемъ Господнѣмъ Прогѣменѣмъ Кѣрѣ Константію, в' лѣто 7176 (= 1785) мѣца декѣмвриа.¹⁾

Тази приписка, чийто почеркъ е еднакъвъ съ онзи на ркп., ще да е останала незабѣлѣзана отъ Порф. Успенски (първата е писана доста по-късно отъ неговитѣ пѣтуванія по светогорскитѣ манастири), иначе той не би далъ за заглавие на ркп. заглавието на първата статія. Датата на ркп. вѣроятно е взелъ отъ една бѣлѣжка, която се намира въ края на първата статія, бѣлѣжка писана отъ друга рѣка, и която гласи: преписано въ 1785 г.

Отъ приведенитѣ приписки се вижда, че нашиятъ ркп. е въ тѣсна зависимость отъ печатаната на 1659 г. въ валдайския Иверски манастиръ книга „Рай мысленный“. Затова още въ Зографския манастиръ, насоченъ отъ приписката на л. 31 на нашия ркп., азъ се поровихъ въ библиотеката, дано намѣря незабѣлѣзаната до сега отъ по-прѣжни пѣтувачи рѣдка книга. Търсението ми не отиде напразно. Подъ № 17 на зографската библиотека азъ наистина отерихъ книга съ слѣдния насловъ:

Рай мысленный: К' немъ же разумныя Цвѣты. Прѣбнымъ Стѣфаномъ, сѣогорцемъ собраны: ѿ Сѣй Аѳонскѣй Горѣ поуту радн сѣоу зокѣт сѣ, и ѿ Иверскомъ Монастырѣ в' тойже сѣй Горѣ, и ѿ Портанѣтской Нкѣнѣ. Присококѣпленно же и ѿ Монастырѣ Иверскомъ Сѣо езерскомъ. и ѿ Ивлѣніи и пренесѣніи мощей Сѣаго Іакока Боровнѣкаго, в' Монастырѣ Иверскѣй.

В' томъ же Мнѣтырѣ издѣсѣ. Лѣта 7177 (1659). Мѣца Октобріа, кн дна.

Книгата има всичко 77+30+2 лисга съ прѣдисловіе отъ Филодѣй Архимандритъ з'брѣтіею, Мнѣтрѣ Иверскаго. С: 63.²⁾

¹⁾ Въ припискитѣ азъ си позволихъ да размѣста нѣкомъ прѣпинателни знакове и заглавни букви.

²⁾ Отъ библиографитѣ на църковно-славянскитѣ печатни книги, които се намиратъ въ нашитѣ бѣдни софійски библиотеки най-пѣлно нейно заглавие намираме у В. С. Сопикова, Опытъ российской библиографіи. Редакція, примѣчанія, дополненія и указатель В. Н. Рогожина. Спб., 1904. Ч. I, стр. 58, № 1038. За единъ непълнъ екземпляръ отъ нея споменува и И. О. Токмаковъ въ статіята си „Хронологическій каталогъ Славяно-Русскихъ книгъ церковной печати съ 1517 по 1821 г. библиотеки Московскаго Главнаго архива министерства иностранныхъ дѣлъ“ (= Лѣтопись занятій археографической комиссіи. 1878—1881 гг. Вып. VIII. Спб. 1888. Отд. III, стр. 12) подъ № 58 съ слѣднитѣ два реда: „Рай мысленный, напеч. въ Иверскомъ монастырѣ, 1659 г., in 4^о. Экз. вензельный, № 1040“.

Споредъ В. Златарски (ц. с. стр. XXVIII—XXIX) зографскитѣ екз. се споменувалъ на кѣсо въ „Аѳонскій патерикъ“. Спб., 1876, I, стр. 242.

Нейното съдържание е таково:

Л. 1—34. Сказаніе ѿ стѣи горѣ Аѳонстей какѡ бысть жребій Престѣи Влѣцѣи нашої Бѣи. И какѡ нареуе са стѣа горѣ и садѣ еѣ. Иже и повѣсть о Бжѣственныхъ нѣонахъ уюдеса, и о ѡбителихъ: ѡ уѣсти зданіе и воспоминаніе в послѣднихъ. иже на стѣхъ и бѣносныхъ ѡѣтъ приключѣшійса ѡ мѣрскихъ Латынь: И тѣхъ повѣстѣи воспоминаніе: Спѣсано Бжѣственнымъ Стефаномъ.

Л. 35—48. О сѣеннои ѡбители Нѣирской и уѣтѣи Нѣонъ Портантской. Уѣдо ка.

Л. 49—73^a. Слово бѣгополѣно ѿ со(з)даніи монастырѣ Престѣи Бѣи Нѣирскѣи. И стѣго нѣокаго исповѣдника и сѣенномунника Филиппа Митрополита Москѣвскаго: и всеѣ рѣсѣи уѣдотворца: иже на стѣ езерѣ. И о пренесеніи моѣей стѣго правѣднаго Іѣкова, иже прѣжде Бѣровекескѣ именовѣ са. Спѣсано смиреннымъ Нѣкономъ Патріѣрхомъ. В тоѣже ѡбители вѣдѣуи.

Л. 73^b—77. Слово похвало прѣстѣи Бѣи со коспоминаніемъ прѣславныхъ бывшихъ уѣдес еѣ в стѣхъ горахъ во ѡбители Нѣверской, Уѣдотворнымъ еѣ Нѣоны и портантси (еже есть дверемъ хранителница) рѣченны. и на рѣцѣ Дѣнакѣ, ѿ ѡбразоканіемъ стѣо езерскаго къ велицѣи Россіи мѣтырѣ къ стѣмъ горахъ нѣко иѣѣ ѿ тѣхъ влѣтѣиу просѣакшемъ.

Л. 1—30 (втора пагинация). Ѣ мѣленіи уѣтѣхъ и многоцѣлебныхъ моѣей стѣаго и прѣнаго Іѣкова Бѣровнѣкаго и ѿ уѣдесѣхъ еѣго.

И ѿ пренесеніи еѣго зъ Бѣровнѣхъ въ Нѣверскѣи монастырѣ, иже на стѣ езерѣ. Напечатѣ са в мѣтырѣ Нѣверскомъ, Лѣто 7167 (=1659). Мѣа Авгѣ. 7 дѣа.

Тѣи, както се съобщава въ приписката на л. 31^a отъ нашия рѣкп, книгата „Рѣи“ наистина е подвѣрзана съ старопечатната книга „Дѣоптра или Зерцѣло. Животѣ во мѣрѣ семъ чѣловѣчѣскаго. Всѣсѣнаго Бѣ влѣтѣиу влѣвеніемъ же Стѣишаго Всѣлен: Патріѣр: Константѣнапол: въ Монастырѣ Кѣтѣнскомъ. къ ползѣ хрѣтѣиѣномъ вторѣцѣю издадѣ са. В лѣто Рѣтѣа Хрѣа 7164 (=1654).¹⁾

¹⁾ Туѣ издание на Дѣоптра е второ отъ издѣденіѣ въ Кутѣйскѣи монастырѣ. Като пѣино прѣвѣ издание трѣба да се смѣта отбѣдѣзанѣа у И. Ѣ. Тѣомакова (и. с.) подѣ № 52: „Дѣоптра, напечатѣ въ Кутѣйѣ, 1651 г., in 12°, 5, 2, 342 и 58 л. Нѣтъ загл. л. и нѣскольковъ листовъ въ концѣ“. Аѣа освѣтѣи тѣзи Кутѣйскѣи издѣния книгата е прѣвѣтрѣила разни други, по-стари и по-нови издѣния. Като най-старѣ може да се брѣи издѣниѣто въ Вѣлна на 1640 г. То е описано отъ Я. Головацкѣи въ статѣята му „Дѣополненіе къ очерку славяно-русской библиографіи В. М. Ундѣльскаго“ (Сѣбѣгъ, 1874) на стр. 22 подѣ № 24 така: Дѣоптра аѣбо зерцѣло и выраженіе живота людскаго на семъ

Като се запознахме съ книгата „Рай мысленный“, неѣга се върнемъ къмъ нашия ркп., да разгледаме неговото съдържание и да видимъ, какво е той заимствувалъ отъ нея.

Ръкописѣтъ съдържа слѣднитѣ статии:

Л. 1—22°. Сказаніе ѿ стѣн горѣ аѳонскѣй и кѣко бѣсть жребіи престоа вѣуцы нѣшии кѣи и уеѡ рѣди нареуеса стѣа горѣ и сѣ еѣ. И повѣсть ѿ бжѣственнихъ Ікѡнѣхъ, и ѿ уюдесѣхъ, и ѿ огнѣтелехъ, и ѿ здѣнии нѣхъ. И ѿ приключишемъ са к' послѣднихъ, к' тѡйже аѳонскѣй горѣ, на стѣхъ и бѣѡносныхъ ѡиѣ ѿ мѣрскихъ латынѡвъ раззорѣніа. Спѣсано приѣннимъ Стѣфанѡмъ стѡгорскимъ.

Слѣдъ това заглавие нѣкоя друга ръка е написала: преписано въ 1785 г.

На първитѣ осемъ листа отъ „сказанието“ се разправи, какъ св. Богородица дошла на Атонъ и отъ Аполоново капище го обърнала въ християнство, и какъ въ врѣмето на Константина Велики се образували три голѣми манастира. На л. 6° срѣщаме слѣднитѣ редове: и дадоша са женѣ двѣ крылѣ орла велика, ꙗко да лѣтѣеть в' пѣстыни. Вѣѣсть еѣ дадоша са цркви двѣ писании тѣмо: Греуеско и Болгарско: благословѣти и славѣти Единаго Бѣа трѣсоставна и нераздѣльна, славѣти емѣже. Друга нѣкоя ръка е направила къмъ тѣзи редове тая бѣлѣжка: прѣждѣ ко едино тоѣмо Славѣнское Болгарское писаніе ко аѳонскѣй горѣ жрецы и жрицы утѣхъ ко аполѡновомъ свѣтѣлицѣ.

На л. 8° захваща Повѣсть за съграждането на Зографския манастиръ и за нахлуването на „латыни“ въ Св. Гора. Тя е прѣплетена съ събития отъ българската история и е послужила за източникъ на нашия историографъ отъ края на 18. вѣкъ отъца Спиридона, та по-долу ще я прѣдадемъ цѣла.

Л. 23°—31°. Ѡ сѣѣнной обѣтели Нѣврской и уѣнѣй Ікѡнѣ портарѣтѣйской.

свѣтъ. Первое со исправленіемъ выдрукованное и выданное, трудолюбіемъ иноковъ св. общежительныи обители сошествіа Пресв. и животворящаго Духа. Въ Вильнѣ, року 1640, въ 4-ю. — Мало по-послѣднии изданія има описани у И. Каратаевъ, Описаніе славяно-русскихъ кнѣгъ напечатанныхъ кирилловскими буквами, т. I съ 1491 по 1652 г. (Спбтъ, 1883, на стр. 497 подъ № 544 и 545; у В. С. Сониковъ, д. с., ч. I. на стр. 23 подъ № 259—262, ч. II, стр. 94, № 3185; у Яковъ Березинъ—Пиряевъ, Окончателныя матеріалы для библиографіи. Спбтъ, 1896, стр. 252.

На л. 31^б намираме приписката, за която говоримъ по-горѣ.

Л. 32 е празенъ.

Л. 33^а. Ѡ друзѣхъ ѱвотворѣиѣхъ нѣкѣхъ стѣгѣхъ велкѣмѣхъ Геѡргѣа,
како доидѣ ѿ моря въ мѣстѣхъ Зѡгрѣфъ.

Л. 33^б—35^а. **О третіей ікѣнѣ сѣлго велѣмунка Геѡргіа кѣко даровѣ са во окнѣтель.**

Л. 35^а—36^б. **В** УДОТВОРНОЙ ИКОНѢ ПРЕСВЯВ ВІУ.

Л. 37. **Ѡ** сотворенїа мїра ꙗзѣвъ, **Ѡ** рождествї же хрїтова ꙗзѣ-
мїа мїа в' є день. Уѣдо стїгѡ велнкомѹиїнка Геѡргїа нже покїза
в' Лонгосъ.

Л. 38^а. Копіа хорѣта. Сїи хощеть ѿ Мѡла ѿ Солѣнь сотвориса вѣ лѣто 7351 (7916 = 1708) за ѡрмїна за кшлѣ и за все мѣсто. И ѿ гдѣ сїноръ егѡ поуниветъ да се знаѣтъ, и гдѣ се совершѣетъ. перкое ѿ крхъ ѿ Тарлѣки и нѣде по верхъ, по вѣрхъ, по верхъ, та на Ликовѣна, ѿ Ликовѣна пѣки по брѡ та на морѣ, и покрѣи морѣ та на рекѣ велика, и пѣки по рѣкѣ на горѣ та нѣде покрѣи мѣстохо жеронотѣмскїи, и на горѣ пѣки по рѣкѣ на старѣи воденїицѣ, и ѿ тѣдѣ нѣде пѣки восхѡдѣи на Тарлѣкѣ. И пѣки да сѣ знаѣтъ да сѣ нѣкой братъ непѡкѣи да продадѣтъ кашлѣ, ако мѣ далѡтъ и сѣ грош, а кої преслѣша и продадѣтъ, нѣи тѣрунїи нѣи хрѣтіанїи, да бѣдѣтъ подѣ клѣтка и подѣ запрещѣнїе, зашѣто сос велика нѣжда и харѣу се нѣзвѣдѣнтъ. Нѣгѣменъ Севастїанъ іеромѡнѣхъ. Лѣто 7351, ѿ рѣдѣствѣ хрѣтока 7411 (1708) Хемъ мнрѣ хемъ мнзрѣ: на поданїиомъ тѣкѡ.

Л. 39^a—52^a. Истори́а кꙋ́ратцѣ ѿ болгарословенскомъ народѣ.

Д. 53. Въ тѣмъ же день слово ѿ патерника, еже не осуждаѣтъ
никогѣже, осуждаѣи бо много, ѣко антихристъ есть.

Л. 54^а—55^б. Въ то́йже де́нь сло́во стѣ́го Антѣ́оха ѿ ѿклеве-
та́ннѣн.

Л. 55^б—57^а. Мѣѡ октѡкрѣа нѣ день, слѡко стѣгѡ Антіѡха ѡ
шептѣнѣн н ѡ клеветѣнѣн.

Л. 57^а—60^а. Мѣа Октовріа ѿ день, слоко ѿ пролога ѿ Тео-
доре кѣпцѣ, ѿже кѣмѣа зѣто оу жидовниа давѣ порѣуника ѡбразѣ
хрѣтокъ, ѿже на кратѣхѣ мѣсїеа оустроѣнѣ.

Л. 61^а. Аще вѣнсло рѣкѣ погрѣмѣть, пшеницы тѣхъ кѣжеть,
по мѣстамъ всемъ молва немѣла и бѣда ксьмъ улѣкомъ, и въ

л. 39^а

Исторія

в' кратцѣ ѿ болгарословенском
народѣ.

Болгарскій народъ изиде дрѣвле ѿ Чернаго моря, ѿ рѣки Вѣлги из Вѣлкіа Скандинавіи, и зваху са тамо гимѣри и кимѣри. Егда оумножиша са, изидоша пѣрвое на ѡвыа странѣ, и ещѣ предъ Алѣксандромъ Македонскимъ. Иллирикъ пѣрвый краљ баше. Потѣм же на ҃҃҃҃҃҃ (3522—1986 пр. Хр.) по сотворѣній міра краљѣаше ѡми краљ Бладилій. Онъ Филиппа Македонскаго цр҃я побѣди и подданна егѡ сотвори. Послѣди же паки на ҃҃҃҃҃҃ (3685—1823 пр. Хр.) бѣху два брата имъ краљеве, Бремъ и Болгъ; понеже много краљеве надвоеваша и много зѣмлю оусвойша, той народъ назва са по своемъ именемъ. А той Бремъ повоева западную странѣ, и ѡсташа тамо покрай западнаго моря, Балтійскаго оу Помераніи, назваша са пѣми слѡвацы, потѣм же и брандибѣри. А Болгъ на востѣчныа странѣ и зѣмлю повоева и оусвои. И со своимъ народомъ посели са, и назваша са болгары, кой потѣмъ со Алѣксандромъ Македонскимъ воюаѣ ѡма имъ ѡста са македонане. Но паки, по хр҃стовѣмъ рождествѣ вцарство Оуалѣнта царѣ цареградскаго, паки ѿ Вѣлги прїидоша, и даде имъ Оуалѣнтъ да са населиша покрай Дѣнавѣ. Паки на ҃҃҃҃҃҃ (495) по хр҃тѣ вцарство Анастасіа царѣ грѣческаго прїидоша с великимъ воинствомъ ѿ Вѣлги и люто разбиша грѣческое воинство над рѣкою Зѣртою, и оусвоиша Тѣракію, и едѡа царь грѣческій со многими дарѡми смири са съ ними, и ѡидоша оу Сремѣ, и тамо Теодорікомъ гѡетскимъ италійскимъ краљемъ обладани, ѡсташа влѣто хр҃тово ҃҃҃ (503). Потѣмъ паки влѣто ҃҃҃ (514) прїидоша ѿ Вѣлги съ Вѣаліаномъ¹⁾ вождѣмъ своимъ, и бѣша Царь градъ, и царь дарѡми смири са съ ними, и оу Тѣракію прїидоша и поселиша са. И по немъ вождь бѣ Вѣкичъ, а по Вѣкичи Дѣригичъ.²⁾ Паки влѣто ҃҃҃҃ (666) множайшии ѿ Вѣлги изъ вѣлкіа Скандинавіи свождѣмъ своимъ Орбатѣмъ,³⁾ вцарство

40^а Кѡнстантіна четвѣртаго, тимъ именемъ оусвоиша | всю Тѣракію и Мисію и много крѣтъ порази воинство грѣческое той Орбатѣ.

¹⁾ На полего срѣщу този редъ е отбѣлѣзано числото 1.

²⁾ " " " " " " " " " 2 и 3.

³⁾ " " " " " " " " " 4.

И на всѣкое лѣто дань взимае ѿ царѣ греческаго. И престолъ кралевскій во Охридѣ постави, а прѣжде оу Т(е)рновомъ владѣху. И вси идололѣтри бѣху, сирѣчь идолослужители. И той Орбатъ велми храбръ бѣше, и на всѣ страны, а най паче сѣреки. И тогда разумѣша грецы како ѿ Волги великіа придоша и назваху ихъ Волгари. Бѣтаа¹⁾ сынъ егѡ и онъ велми бѣше храбръ, и тѣжкій рать творѣше со Іустиніаномъ вторымъ, и всегда побѣждаше и зѣмлю оуспоеваше, и дань ѿ царѣ взимае дондеже живъ бѣше. По негѡ же настѣ на кралѣвство сродникъ егѡ велми храбрій Тревеллій.²⁾ Онъ бѣше мѣдръ и свободѣ, шасливъ всюду на войсху и непреодолимъ. Онъ помѡже Іустиніанъ третіемъ когда бѣше Азімир егѡ изгналъ с престола изъ Царѣ града и въ Херсонъ заточилъ. Тревеллій же поиде на Црѣ градъ и сілою взѣ и предаде Іустиніанъ вѣрно. И пакы другіи пѣть безчисленни арапи бѣху оударили на цареградскую державу, Тревеллій³⁾ ѿиде с войнствомъ своимъ отѣи⁴⁾ и нападе на нихъ и посѣче ѿ нихъ тридесать и две тѣсѣщи, и прогна ихъ ѿ всеѣ державы греческіа, но царь Іустиніанъ забѣ толикое добро дѣланіе, ꙗже онъ емѣ сотвори, но воздвѣже брань велію и завоева болгарскую зѣмлю. Тогда и Тревеллій собра свое войнство и би са с'нимъ и побѣди, и едѣа самъ царь Іустиніанъ с'неколіко оутече в' Царѣ градъ. Потѡмъ, послѣ той брани, Тревеллій позна бѣга и кресті са и бысть хрстіанинъ: онъ первый ѿ болгарскихъ кралевъ с народомъ своимъ вѣрова, и монаху оустрои близъ Охрида, и бысть монахъ. А на кралѣвство постави старѣишаго сына своего именемъ Тербелла.⁵⁾ И онъ бѣше храбръ в' войнствѣ, но по некое врѣма обрати са на идолослуженіе. Тогда Тревеллій пакы взѣтъ кралѣвство и сына своего ать, и избоде емѣ очи и рече: почтѡ погубилъ еси очи дышевные и невидиши свѣтлость вѣры хрстовы, и неси достѡинъ да зрѣши тѣлесными очима слнце и мѣць. И постави на кра-

¹⁾ На полето срѣщу този редъ е отбѣлзаво числото 5.

²⁾ " " " " " " " " 6.

³⁾ Въ оригинала: *превели*... (съ три западани букви на края, които не се четатъ).

⁴⁾ Въ историята на о. Спиридона, който е заимствувалъ твърдѣ много отъ нашата, за което ще говоримъ по-послѣ, вмѣсто тази дума стои „тайно“. Вж. В. Златарски, ц. с. стр. 32, л. 21'.

⁵⁾ На полето срѣщу този редъ е отбѣлзаво числото 7.

- 41* лѣвство снѣа | своего юнѣйшаго именемъ Моѹсеа,¹⁾ и рече емѹ: стречи са сѣне да не твориши ѣкоже братъ твой, зане не очи то́кмо избодѣти хощѹ, но и главѹ ѡрѣзати. По семъ па́ки возврати са в' монастырь свой, и бысть стѣй, има емѹ в' монастыствѣ Θεοκτιστѣ, в' лѣто 47 (703). Онъ бысть первый хр'тіанинъ и стѣй ѿ болгарскаго народа. И Моѹсей сынъ егѡ добръ бѣше и силенъ на бранѣ, и даде великую помощь Лвѹ Исаврѹ когда бѣхъ срацини пришліи на Царь градъ, изсече двадесать и две тѣсаци срѣпѣновъ, и прогна ихъ из греческой области. По смѣрти егѡ пріѣтъ корѡнъ сродникъ егѡ Асѣнь великій,²⁾ во время тогоже Лва Исавра, и имѣхъ любовь междѹ собѡю с' царемъ Лвомъ, и помощь емѹ великъ сотвори. понѣже арапи взѣли Арменію и Мидію — лѣчшіа зѣмли царевы, того ради моли Асѣна, и абіе Асѣнь ѿиде с' воинствомъ своимъ на арапы, и безчисленныа порази и прогна ихъ, а Арменію и Мидію оусѡби и предаде кесарю Лвѹ, и другіа арапы оубѡлаша са и непоказиша са прочее бити са с' греки. И за такуюю | побѣду даде емѹ кесарь тѣтлѹ и корѡнѹ царскѹ. А по немъ настѹ на царство сродникъ егѡ именемъ Добре.³⁾ Онъ не бѣше миренъ и многократно сотвори бранѣ с' кесаремъ греческимъ за зѣмлю и за грады, испѣрва побѣждаше, а послѣ побѣждаше са, понѣже ѡскорбиша са болгарскіа болѣре на него и оубиша егѡ. И ѡкорѡни са Телѣзвіа.⁴⁾ И онъ не бѣше щасливъ в' побѣдѣ, и болше губѣше, нежели добываше. того ради и егѡ господѹ оубиша и ѡкорѡниша Славѣна.⁵⁾ Онъ же сластолюбивъ бѣше: миръ с' кесаремъ сотвори, и нерадѣше да возвратитъ землю, юже бѣхъ кесари оусѡбили; того ради болгарскіа господѹ оучиниша совѣтъ да оубіють егѡ. Онъ же разимѣвъ, оубѣже в' Мисимврию и тамо до смѣрти поживѣ. И пріѣтъ корѡнъ Таганъ,⁶⁾ но и онъ не оугѡденъ и не щасливъ оу войскѹ, по неколико время изгнаша егѡ. И пріѣтъ корѡнъ Телѣрика, во время Копронима кесара. И бѣше силенъ и би са много крѣтъ с' царемъ, и зѣмлю свою взѹ. Но болгары возвратиша са в' тоѣ
- 42* время ѿ иконоборцевъ | и па́ки сташа идолослужители. Защо

¹⁾ На полето срѣщу този редъ е отбѣлѣзано числото 8.

²⁾ " " " " " " " " 9.

³⁾ " " " " " " " " 10.

⁴⁾ " " " " " " " " 11.

⁵⁾ " " " " " " " " 12.

⁶⁾ " " " " " " " " 13.

бѣ Телерикѣ мирѣ оучинилъ и рѣша да оубіютъ егѡ. Онъ же разумѣ той совѣтъ и бѣжа въ Царь градъ, и крестіи сѧ и пріемъ ересъ иконоборскую, того ради даде емѣ Копронимъ сестрѣ свою въ женѣ и санъ мавистріанства. А господѧ болгарскіа дѧша корѡну Кардѧнъ.¹⁾ И бѣ старъ, имѣюще лѣтъ седмидесятъ, но силный во браніи. И много крѣтъ би сѧ съ царемъ греческимъ и побѣждаше, и много зѣмлю вѣзати, и въ старости оумре. По немъ же настѧ Крѣнъ.²⁾ Онъ весмѧ славенъ бѣше и люте, но идолослужитель. и невозможѣ емѣ никѣтоже противити сѧ. Онъ разшири болгарскую державу даже до Францискіа земли, и оуби Борна далматійскаго краля и возвратисѧ, и оудари Царь градъ, и би егѡ годъ единъ, и изсече шесть сотъ тысячъ, и взѧ Андріанополь силою и всѧ поробѣ; понеже кесарь Никифоръ съ яростію полатъ силное войско свое и ѿ Козльбаша и ѿ Татаръ хана, и би сѧ съ Крѣномъ, но Крѣнъ войско егѡ посѣче, и егѡ самгѡ вѣзати живѧ и посѣче, и ѿ главѣ егѡ чѧпшъ направи, и оковѧ ю златомъ и каменіемъ драгимъ, и во время веселіа господѧ здрѣвѣицѣ пїѧхъ. По томъ пакы прїиде на Крѣна съ великою силою Михайлъ, но и егѡ Крѣнъ поразѣ и едѧ Михайлъ кесаръ съ нѣколко оубѣжа въ Царь градъ. Послѣ Михайла настѧ царь Левъ Арменинъ. И онъ собрѧ великое воинство и оудари болгарскую зѣмлю, но и егѡ Крѣнъ прїѧ лѣпо. и воинство егѡ поразѣ и Андріанополь порабѣти, и многи хрѣтіаны посѣче и порабѣти и въ болгарскую зѣмлю ѿведе. Тогда плѣнни и стѧго Василіа андріанопольскаго и с нимъ много сщѣнники и хрѣтіаны. И ѿ сѣихъ плѣнниковъ многѧ болгары вѣроваша въ вѣрѣ христїанскую. И въ то время стѧій Кирїллъ Философъ написа болгаромъ книгѣ по своему ѧзыку сѣщимъ при Дзѧнѣ рѣцѣ живѣщим хрѣтіаномъ. По Крѣна настѧ братъ егѡ Муртагѡнъ,³⁾ что зовѧтъ грецы Богарисъ, а латїны Богарисъ. Онъ бѣ славенъ съ побѣдами и великомѣдръ вѣдѣлѣхъ. Все своѣ воинство начѧлницы положи и сѣдїи оутвердї. И зрѧше на всѧкъ дѣнь ѧкѡ обращахъ сѧ болгары въ вѣрѣ хрѣтовѣ по нахчѣнію Василіа владыки андріанопольскаго и другїихъ сщѣнниковъ и разгнѣва сѧ и многими мѣками погубїи а И миръ сотвори съ кесаревою женою вдовїцею Теодорою Теодѣи.

¹⁾ На пометѣ срѣзу този редъ е отбѣлзано число 15.²⁾ " " " " " " " " 16.³⁾ " " " " " " " " 17.

- сынъ егѡ Сѹмевѡнъ.¹⁾ И онъ бѣше крѣпокъ и славодобѣтливъ, но никогдѣ не имѣаше миръ съ чѣтыри кесари цареградскими: с Кѡнстантіномъ седмымъ, Лвомъ, Алеѡандромъ, Ромѡномъ, и всегда побѣждаше а и много имѣніе взѣ и войско избѣ. И съ мажари дрѣса²⁾ и хорватъ. И по негѡ настѣ царь сынъ егѡ Петръ.³⁾ Онъ имѣ любовь съ греческими кесари, и взѣ вѣнѣкъ кесаревъ въ женѣ. И въ то время бѣше гладъ великъ въ болгарской землѣ, и имѣше столъ | царевъ в Софіи. И в то время бѣше стѣй Іѡанъ прѣбывъ въ рѣлской пѣстыни, рѡдомъ бѣ въ Софійска селѣ. И царь Петръ иде к немѣ благословѣніѣ рѣди, и мѣтръ емѣ оустрѡи и грѣмотъ съ царскою златѡю печатію даде емѣ, ꙗже и до днесъ есть. По смѣрти егѡ прѣйтъ престѡлъ сынъ егѡ Борисъ.⁴⁾ Онъ имѣаше рѣтъ съ кесаремъ маджарскимъ и со Светославомъ кралемъ сер(б)скимъ, и побѣди ихъ и смирѣ сѣ. Послѣ прѣиде на негѡ нечѣданно с войнствомъ силнымъ кесаръ греческій Іѡаннъ Цѣмисхѣа и атъ егѡ и ѡведе въ Царь градъ и почтѣ егѡ въ чинъ магистріанства. Но онъ въ скорѣ оутечѣ из Царѣ града, и идѣщъ емѣ чрезъ Болгарію бѣше облѣченъ въ греческое одѣаніе. Видѣвшѣ же егѡ болгарѣ рекѡша се нѣкій грекъ шашитъ и оубиша егѡ. По негѡ же Селеукиѣ⁵⁾. И онъ бѣ славенъ на войсѣхъ, и всюдѣ добываше и много кесарское войско поразѣ, и оусвѡи Тѡплицъ и Сардикъ близъ Царѣ града. По немъ настѣ Сѣбботинъ⁶⁾. Онъ нехѡден и нещасливъ на войсѣхъ, и много крѣтъ войско | егѡ греческіи кесари поразѣша и землѣ много оусвѡиша. И тако оумре смѣщенъ. По негѡ прѣйтъ престѡлъ сынъ Комистѣловъ Давыдъ⁷⁾. Онъ бѣ добръ во всемъ, и стѡе житіе имѣаше и миръ творѣше ко всѣмъ. А понѣже болгарскіи господѣ немогѡша терпѣти оумирѣніѣ, начѣша злѡ бесѣдити. Онъ же развѣ самовѡлно оставѣ царство и иде въ мѣтръ и бысть монахъ, и стѣй мѡщи цѣловѣпны ѡсташа. По немъ Самѣилъ⁸⁾ ста на царство. И онъ бѣ силенъ и свободѣ, но зол и завѣстливъ. Въ первое имѣ тѣжѣхъ бранѣ

1) На полето срѣщу този редъ е отбѣлѣзано числото 18.

2) Въ оригинала: *дрѣса*.

3) На полето срѣщу този редъ е отбѣлѣзано числото 19.

4) " " " " " " " " 20.

5) " " " " " " " " 21.

6) " " " " " " " " 22.

7) " " " " " " " " 23.

8) " " " " " " " " 24.

с' царѣ цареградскими, и побѣждаше ѣ, и болгарскую зѣмлю свободѣ ѿ всакаго зла. И ѣде на западныя страны в' латынскѣ зѣмлю, и едѣа оумирѣша егѡ с' дарѣми. И оудари на Далмѣцію и нѣтъ крала Владѣмира и зароби, пред'градѣ же рагѣско попали, и Котор разби. И взѣ ѿ грѣческихъ царѣй Солѣнь и Ени-
 45⁶ пехеръ и Карафери и Ларса и Берию и всю Тетѣдію, и пресели тамо кудовласи и арнаѣты, а грѣцы насели оу Т(е)рново и оу Варнѣ. И бѣше долматѣйскаго крала оу тѣвницѣ | поста-
 ви(лѣ). И возлюбила бѣше дщи егѡ Коссѣра, и оумоли оца своего и освободи е, и даде емѣ старѣйшѣю дщерь Косѣрѣ в' женѣ, и ѿдаде емѣ паки кралѣвство и чѣстно проводи оу Далмѣцію. Послѣ позавидѣ на фамѣлію царскѣхъ и многѣхъ непра-
 ведно избѣи, а Гавриѣла брата своего заточи оу Влахію со двѣма сынѡма, Асѣномъ и Петромъ. И Аарѡна, брата же егѡ сынъ Іоѡаннъ Владѣмир¹⁾ дѣвно сохранѣнъ бысть ѿ оубивства. А за
 неже Самѣилъ прогнѣва гдѣа, и подвиже на него царѣ Никифѡра Фѡкѣ и собра силное войско и поѣде на Самѣила. И хож-
 даше нѡщію, а в' день почиваше оу горѣ. И обрѣте Самѣила въ единомѣ ровѣ при рецѣ с' воинствомъ. Весь день блѣхъ пѣли и играли и поспѣли ѣки заклѣни. И оудари имѣ спѣщимъ
 прѣ самою зарею и изсѣче двѣдесѣтъ тѣсѣцъ и нѣтъ живѣи пѣть на десѣтъ тѣсѣцъ, и избодѣ имѣ очи, на сто едиѣнаго остави со единымъ ѡкомъ да и води. А Самѣилъ с' сынѡмъ своимъ
 и с' нѣколко войны бѣжа, обѣче азвенѣ бѣше, и когдѣ сказае
 46^а емѣ наковъ Никифѡръ порази воинство егѡ, в' третѣй день ѿ болѣзни и скорби оумре. И тогдѣ Никифѡръ взѣ тѣла жезлѣ
 що сѣт оу Царѣ градѣ и до днесѣ оу столпѣ нѣкій. За не болгарскѣи царѣи всегдѣ сѣтъ имѣли по неколко тѣсѣщи войны з жезлѣми да развивают крѣла ѿ страны, и егдѣ смѣшѣются да
 бѣють на оустремленіе. По Самѣила же ста на царство сынъ егѡ Радѡмиръ²⁾. И онъ бѣ силенъ и жестоко ѡмсти царѣ Никифѡрѣ: много воинство егѡ избѣи и зѣмлю плѣни без мѣ-
 лости. За не неможѣ Никифѡръ прѡтивити сѣа, но послѣ тайно нѣкоего Владислава оубѣити егѡ неѡмѣнно, и обѣща емѣ дѣти

¹⁾ Въ оригинала стои: „И Аарѡна, брата же егѡ Іоѡанна сынъ Владѣмир“, отъ косто излиза, че Владѣмиръ е билъ синъ на Аарона и брата му Іоанна. Грѣшката въ раз-
 мѣстването на думитѣ е явна, що личи и отъ прѣдложеніето малко по-долу на л. 46^а:
 И болгарскѣи господѣи шкоршнѣша Іоѡанна Владѣмира, сына Прѡншеа, братѣнца Самѣи-
 лака и Давыдока.

²⁾ На полето срѣщу този редъ е отбѣлѣзано числото 25.

царство болгарско. И онъ иде при Радомира, понёже и онъ бѣше ѿ болгарска рода, и идѡша на ловъ и оуби егѡ тамо и бѣже оу Царь градъ. А болгарскіи господѣ ѡкорѡниша Іоанна Владимира¹⁾, сѣна Арѡнѡва, братѣнца Самѣилова и Давѣдова. И царствова три лѣта сѣто и бѣгохѡдно, имѣ женѣ ѿ греческихъ царей сродницѣ, и братъ еѣ двѡрный генераль бѣше.

46⁶ И бѣхъ еретицѣ | новатіане и ради стѣго житіѣ возненавидѣша Владиміра братъ и сестрѣ, и совѣтоваша [оубити егѡ]. Нѣкогда идѣщимъ чрезъ нѣкъю гѡрѣ обнажи мечъ шѣра егѡ и обезглави егѡ²⁾. Онъ же взя главѣ свойма рѣкама и сѣде на конѣ и иде носѣи главѣ свою даже до Елвасѣнъ оу свой монастырь, и тамо самъ сѣ конѣ слезе, идѣже и до днесъ мѡщы егѡ, а оусѣченъ бѣ оу Охридскіѣ гѡрѣ. Тогда Никіфоръ кесарь посла тогѡ Владислава оу Сербію и престѣпнѣ клѣтвы и оуби кралѣ сербскаго Владиміра зѣта Самѣилова и ѡкорѡни сѣ за царѣ болгарскаго той Владиславъ.³⁾ И абіе иде сѣ воинствомъ и порази и оусѡби сербскѣю зѣмлю. И облежѣ задъ нѣкое древо [аггль] да оубіе егѡ, и тѣхъ за дрѣвомъ, на вѣчеръ оу лицѣ⁴⁾ Владиміровѣ аггль порази егѡ, и болгарское воинство возврати сѣ безъ царѣ. Тогда пакѣ Никіфоръ завоева всю Болгарію и постави сѣдѣи и воинство по грады своихъ. И бѣ Болгаріѣ подъ властію греческою бѣ (25) лѣтъ. Потѡмъ оумре кесарь Михайлъ Пафлагѡнскіѣ. И бѣше нѣкѣи плѣненъ | болгаринъ именемъ Долѣнинъ и бѣжа изъ Царѣ града оу Болгарію и обрѣте оу Стрѣмница войны болгарскіѣ, идѣже бѣхъ собрани и рече имѣ ѣако азъ есмь братъ Владислава прѣжде бывшаго царѣ. Онѣ же поставиша Долѣника царѣмъ. Онъ же абіе показа свою силѣ, и собра войни и порази и прогна всю войскѣ греческѣ. И вѣ Болгаріѣ взя градъ Нѣпѣлѣ со всѣмъ державомъ егѡ и многѣ зѣмлю оусѡби и всегда побѣждаше вѡи кесаревы. Тогда посла царь Михайлъ брата Владиславова оу Болгарію да бѣ взялъ царство. Онъ же сказа себе бѣти Владислава царѣ братъ и познаша ѣако онъ есть. Тогда ѣаша Долѣника и извѣртеша емѣ очѣи и ѡкорѡниша Алѣксѣана, брата Владиславова. Онъ не бѣ силенъ, и оубѡѣ сѣ да не оубіютъ егѡ и

1) На полето срѣщу този редъ е отбѣлѣзано числото 26.

2) Въ оригинала цѣлото това прѣдложение гласи: и совѣтоваша нѣкогда идѣщимъ чрезъ нѣкою гѡрѣ и обнажи мечъ шѣра егѡ и обезглави егѡ.

3) На полето срѣщу този редъ е отбѣлѣзано числото 27.

4) Въ оригинала: оу оулицѣ.

- 48° оу Болгарію, хотѣше плѣнити ю. Тогда Іоаннъ поиде противъ егѡ, и войска егѡ посѣче и | егѡ прогна изъ Царѣ градъ и вза и даде егѡ Калѡ Іоаннъ, и арнаѣты побѣди и оусвой. В то время прійде стѣй Савва оу Тѣрново, и престави са; брата-ничъ стѣго Саввы Владиславъ¹⁾ краль сѣрбски дщерь егѡ имѣаше в' женѣ. И по смѣрти егѡ бысть Петровъ сынъ Борисъ²⁾. Онъ добръ бѣ и мѣрно поживѣ е (5) лѣтъ на царствѣ, и оуспѣ о гдѣ оу Тѣрново. По немъ настѣ Мѣрчо³⁾. Царствова ѣе (25) лѣтъ и не бѣ благополѣченъ, и изгнанъ бысть. И оворонѣ са Кѡнстантинъ⁴⁾ Зѣко Шишман, внукъ Петровъ. Онъ вѡзрастомъ великъ и лицѣмъ красенъ бѣ и силенъ и имѣаше женѣ ѡ царей грѣческихъ. Онъ первѣе живѣаше оу Вѣдинѣ и бранѣ имѣаше с кралемъ Милѣтиномъ сѣрбскимъ. И по смѣрти тестѣ егѡ Феодора кесара, разѣма [?] с' Михайломъ Палеологомъ, ради що шѣрх егѡ Іоанна ослѣпѣ. Но по смѣрти сестры Іоанновы, коа бѣше емѣ женѣ а дщи кесара Феодора, даде Михаилъ кесарь свою внѣку в' женѣ именемъ Марію, и тако мѣрно поживѣ⁵⁾.
- 49° И оуби егѡ нѣкто чобанъ, именемъ Лаганъ | и вза царство, но абѣе прогнаша егѡ и бѣже к татаръ ханѣ, и тамо оубиша егѡ. По Кѡнстантина Асѣновъ сынъ бысть Іоаннъ Добри⁶⁾, сѣрѣчь Калѡ Іоаннъ. Онъ полѣтъ женѣ кесара Михайла дщерь Ирѣнѣ и мѣрно поживѣ со всѣми. Онъ пресѣлѣ грѣцы оу Болгарію и болгары оу грѣцы, и заповѣда да женѣтса грѣцы ѡ болгары, а болгары ѡ грѣцы, и тако оумири да бы са небѣли прочее. И сестрѣ имѣаше за перваго болѣрина своего, именемъ Тертерѣхъ или Петрѣ, ѡ негѡ повѣждѣнъ бѣ за царство и ѡстави, и иде з' женѡю оу Царѣ градѣ. Поживѣ мѣрно до смѣрти. И по немъ зетѣ егѡ Петрѣ⁷⁾. На негѡ востѣ татаръ-ханъ Нога с' войска велика, но Петрѣ побѣди и Нѡгѣхъ оуби. И по нѣкое время возненавѣдѣша егѡ господѣри и хотѣхъ оубити егѡ, онъ же разумѣ и бѣжа во Андрѣанопѡль. И по немъ Свети-

1) Въ оригинала: Владиславѡвъ.

2) На полето срѣщу този редъ е отбѣлѣзано числото 33.

3) " " " " " " " " 34.

4) " " " " " " " " 35.

5) Въ оригинала: и тако *се* (?) мѣрно поживѣ.

6) На полето срѣщу този редъ е отбѣлѣзано числото 36.

7) " " " " " " " " 37.

- славъ¹⁾. Онъ поагъ женѣ дщерь кесаревъ, и даде емѣ помощь
 49^б войскъ егѡ казльбаша и люто поразыша, едвѣ | малѡ остана.
 А Владиславъ обвини патріарха Терновскаго Іоакима аки бы
 онъ рекъ Казльбашъ, и оуби: ѿ высѡкъ каменъ низверже не-
 праведно. За то болгары и егѡ оубиша и окорониша Кон-
 стантінова сына Михайла²⁾. Онъ имаше женѣ дщерь сербскаго
 краля Милѣтина. Онъ с воинствомъ поиде на Италію и мно-
 гими дарѡми оумолень бѣ — возврати са. Потомъ возненавидѣ
 Нѣдъ женѣ свою и послѣ ю ко оцѣ. Родѣ с нею сына Сте-
 фана. За то краля Милѣтинъ оскорби са и послѣ сына своего
 с воинствомъ, и побѣди Михайла и егѡ оуби. По немъ настѣ
 Алѣксандръ³⁾, братаничъ Светиславовъ. И брань имѣ краля
 сербски ради поставленіе сына своего Стефана на царство,
 Нѣда що бѣше родиша ѿ Михайла. Онъ имѣ брань с кесаремъ
 греческимъ Іоанномъ Кантакузиномъ, послѣ оумири са и поагъ
 дщерь Іоанновъ в' женѣ, и родѣ с нею два сына: Іоанна и
 Стражимира. По некое время послѣ остави женѣ свою и поагъ
 50^а единъ еврейкъ | в' женѣ себѣ, и родѣ емѣ два сына и единъ
 дщерь Марію, но даде ю султанъ Муратъ в' женѣ. Тогда бѣше
 Бръсъ оусвоилъ, в' лѣто 717 г (1363) по хрѣтѣ. И еврейка от-
 равѣ старѣйшаго сына егѡ Іоанна ѿ первыя жены, а онъ
 оубоа са да не отравленъ бѣдетъ и Стражимиръ, и даде емѣ
 Видинъ и всю Загоръ, и иде Стражимиръ с матерію своею
 оу Видинъ. По смѣрти Алѣксандровъ ста старѣйшій сынъ егѡ
 рожденный ѿ жидовини Шишманъ⁴⁾. Онъ оузе и Видинъ ѿ
 брата своего, и послѣ брата своего Асѣна с войны на Видинъ,
 но Стражимиръ поразѣ ихъ и Асѣна, брата егѡ оуби. Послѣ
 Шишманъ бѣжа ко зѣтѣ своему царю търскому и моли егѡ и
 даде емѣ войска, и иде и би Видинъ, но паки Стражимиръ
 побѣди и прогна. А онъ тогда с търскою войскоу прииде оу
 Влахию да плѣнит, но оудари на нихъ Мирче воевода влашки
 и поразѣ люто, и едвѣ избыша. Тогда иде паки к' зѣтю да
 возметъ болше войны, а Мзратъ видѣ іакѡ можеть взѣти цар-
 50^б ство егѡ и поиде со всѣ сѣла, и оудари первое | на него и взѣ

¹⁾ На полето срѣщу този рѣдъ е отбѣлѣзано числото 33.

²⁾ " " " " " " " " 39.

³⁾ " " " " " " " " 40.

⁴⁾ " " " " " " " " 41.

Терново, и иде на Вѣдинъ и взѣ егѡ. А Шипманъ бѣже оу Софію, Стражимиръ иде сѣ матерію оу Влахию при Мирчета. А Мзратъ ѿ Вѣдинъ иде оу Софію, и би сѣ Шипмана и оуби егѡ и царство оусвѡи, идѣже есть и до днесь. Послѣ иде на сербскаго княза Лазара — на Косово и егѡ оуби и войскъ поразѣ, но и самъ погѣбе ѿ Милоша Кобилѣтѣ. По него ста царь Палзѣтъ, и сѣде оу Андрѣанопѡли. А Царь градъ ещѣ грѣческіи царѣ владѣхъ. А Охридъ и Прилепъ тогда владѣше Кралевичъ Марко, сынъ Вѣкашиновъ, зачѡ бѣ поклонил сѣ царю, и погѣбе оу Влахию: тогда би сѣ царь сѣ Мирчета и оудари егѡ стрелою Мирчета вѣ самое горло.

Вѣкашинъ бѣ родомъ арнавецъ, племѣномъ изъ Ерцеговинѣ ѿ село Сѡпанцы.

51^а

Стѣи ѿ Болгарскаго
Нарѡда

Прѣбный Теохтістъ краль	1
Прѣбный Дѣдъ црѣ болгарскій	2
Црѣ Іѡаннъ Владиміръ болгарскій	3
Црѣ Іѡаннъ Михайлъ болгарскій	4
Патріархъ Іѡаннъ Терновскій	5
Патріархъ Теофілактъ Терновскій	6
Патріархъ Евѡимѣ Терновскій	7
Патріархъ Іѡакѣмъ Терновскій	8
Архіепѣпъ Кліментъ Охридскій	9 ¹⁾
Назмъ Охридскій	10
Еразмъ писецъ болгарскій	11
Аггеларій писецъ	12
Савватіе предвѡдчикъ	13
Никѡлай архіепѣпъ Охридскій	14
Іларіѡнъ Мегленскій епѣпъ	15
Никодѣмъ Охридскій	16
Прѣбный Іѡаннъ Рѣлскій	17
Лѣка Отрѡчѣ	18
51 ^б Прѣбный Гавріѣлъ Лесновскій	19
Прѣбный Прѡхоръ Пшинскій	20

¹⁾ Въ ркп. погрѣшно стои 7 вм. 9.

Прибный Іоакимъ Сарандополскій	21
Прибный Іоаннѣ Дѣвическій	22
Θеодосіе Терновскій	23
Прибный Марко Преславскій	24
Прибная Пѣтѣ Параскѣѣ	25
Прибный Козма Зографскій	26
Прибный Филоөөѣ Стогорскій	27
Сѣмонъ Петръ Стогорскій	28 ¹⁾
Пѣменъ Зографскій ѿ Софіѣ	29
Михайлъ воинъ що оуби змѣ	30
Димитрій новый Басербовскій	31
Мѣнъ Георгій новѣ Софійскій	32
Мѣнъ Николѣ новѣ оу Софіѣ	33
Мѣнъ Ангѣ оу Битѣла	34
Мѣнцы ѣе Зографскіи огнем сгорѣны	35
Мѣнца Вѣсса в Солѣнѣ	36

52*

Кѣсари
ѿ Болгаровъ

Маѣмъ мѣнъ изъ Андріанопѣли	1
Іустинъ цреграскі изъ Андріанопѣли	2
Іустиніан великій ѿ Охридъ	3
Іустинъ сестричникъ Іустиніановъ	4
Іустинъ младій ѿ Охридъ	5

¹⁾ Въ рел. погрѣшно стои ѣд вм. ѣн.

(Слѣдѣ).